

RESSENYA A ANTONI FERRANDO (ED.) *ESTUDIS LINGÜÍSTICS I CULTURALS SOBRE CURIAL E GÜELFA. NOVEL·LA CAVALLERESCA ANÒNIMA DEL SEGLE XV EN LLENGUA CATALANA*, AMSTERDAM/PHILADELPHIA, JOHN BENJAMINS PUBLISHING COMPANY, 2012, 2 VOL., 1193 PP. ISBN 978-90-272-4009-5

REVIEW TO ANTONI FERRANDO (ED.) *ESTUDIS LINGÜÍSTICS I CULTURALS SOBRE CURIAL E GÜELFA. NOVEL·LA CAVALLERESCA ANÒNIMA DEL SEGLE XV EN LLENGUA CATALANA*, AMSTERDAM/PHILADELPHIA, JOHN BENJAMINS PUBLISHING COMPANY, 2012, 2 VOL., 1193 PP. ISBN 978-90-272-4009-5

ADRIÀ MARTÍ I BADIA
amariba@alumni.uv.es

Universitat de València

La publicació d'estudis sobre *Curial e Güelfa* ha crescut molt considerablement en els darrers anys, sobretot a partir de l'edició filològica d'Antoni Ferrando publicada l'any 2007 per l'editorial francesa Anacharsis (Toulouse). Amb l'objectiu de projectar internacionalment aquesta magnífica novel·la anònima de mitjan segle XV, l'Institut Virtual Internacional de Traducció (IVITRA) de la Universitat d'Alacant està duent a terme nombroses activitats, com la promoció de nombroses traduccions a partir de l'edició de Ferrando (2007): al francès (Jean-Marie Barberà, 2007), a l'espanyol (M. Àngels Fuster, 2009), a l'anglès (Max W. Wheeler, 2011), a l'italià (Cesáreo Calvo i Anna Giordano, 2012) i al portugués (Ricardo da Costa, 2012).

Ressenya a Antoni Ferrando (ed.) *Estudis lingüístics i culturals sobre Curial e Güelfa. Novel·la cavalleresca anònima del segle xv en llengua catalana*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company,, 2013

Fruit d'aquest interessant treball de l'IVITRA, en desembre de 2012 veié la llum la publicació *Estudis lingüístics i culturals sobre Curial e Güelfa. Novel·la cavalleresca anònima del segle XV en llengua catalana*. Estructurada en dos volums, s'inicia amb la introducció bilingüe a càrrec d'Antoni Ferrando, en la qual se'ns donen les coordenades de la novel·la i dels dos volums d'estudi. A la qual segueixen un total de trenta-huit articles escrits en cinc llengües: català, espanyol, italià, francès i anglès.

El primer volum s'estructura en dues parts: en la primera s'analitza la novel·la i el seu context, amb cinc articles, i en la segona, l'entorn cultural de la novel·la, amb catorze articles.

Al treball «De nou sobre el ms. del *Curial e Güelfa*: Una aproximació codicològica», de Gemma Avenzo (Universitat de Barcelona), s'examina amb detall els procediments de manipulació dels materials i les tècniques que empraven els copistes tardomedievals per preparar els materials prèviament a realitzar una còpia, amb l'objectiu d'aproximar-se al context en què fou concebuda l'única còpia de la nostra novel·la coneguda fins el moment.

A continuació, Germà Colón (Institut d'Estudis Catalans), especula a «Ensayo de localización del anónimo autor del *Curial*» sobre l'origen geogràfic de l'autor anònim, examina les diferents hipòtesis que han formulat sobre aquest aspecte els estudiosos, i, malgrat admetre la notable presència de trets lèxics valencians en la novel·la, manté reserves sobre la hipòtesi valenciana pel que fa a l'autoria.

Tot seguit, Antoni Ferrando (Universitat de València), adverteix a «Precaucions metodològiques per a l'estudi lingüístic del *Curial e Güelfa*» sobre la necessitat d'aplicar un mètode adequat per a l'anàlisi lingüística d'aquesta obra, de naturalesa marcadament literària i de llenguatge artificiosos. La seua singularitat lingüística i literària exigeix que l'estudi lingüístic del *Curial* analitze amb anterioritat els trets materials dels manuscrits, la seua transmissió, les fonts, l'onomàstica i la revisió crítica de les interpretacions que se n'han donat, que permeta situar l'obra en un moment, en un context i, si és possible, en una àrea geogràfica determinada.

Isabel Grifoll (Universitat de Lleida), a «*Curial e Güelfa*: Reflexions històriques i culturals a propòsit de la datació de la novel·la», ofereix moltes dades sobre el context històric de l'obra i les fonts literàries utilitzades per l'autor anònim per a arribar a una hipòtesi de datació al voltant de 1430-1440.

La primera part del primer volum finalitza amb «Nuevas observaciones sobre la encuadernación del Ms 9750 *Curial e Güelfa* de la Biblioteca Nacional de España», d'Arsenio Sánchez Hernampérez (Biblioteca Nacional de España), que, en donar compte de la recent restauració del còdex, la considera massa agressiva, perquè ha comportat la pèrdua de nombroses dades codicològiques.

Annamaria Annicchiarico (Università Roma Tre) enceta els estudis sobre l'entorn cultural de la novel·la amb el treball «Tradurre in italiano il *Curial e Güelfa*: Appunti e campioni», on proposa uns criteris específics per fer més idònia la traducció de l'obra a l'italià, de la qual dóna algunes mostres.

Ressenya a Antoni Ferrando (ed.) *Estudis lingüístics i culturals sobre Curial e Güelfa. Novel·la cavalleresca anònima del segle xv en llengua catalana*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company,, 2013

Tot seguit, Anna Maria Babbi (Università di Verona), a «*Il Curial e Güelfa* i romanzi francesi del XV secolo», investiga els deutes que la novel·la té amb els romanços en prosa francesos del Quatre-cents, que van tindre molta difusió a tota Europa i són molt ben reflectits a la nostra novel·la.

El següent treball, «El mariscal Boucicaut, Guillaume du Chastel i Pere de Cervelló al *Curial e Güelfa* i al *Jehan de Saintré*: Connexions històriques i literàries», de Rafael Beltran (Universitat de València), estudia l'impacte en la nostra novel·la dels episodis militars i cavallerescos de Boucicaut, Guillaume du Chastel i Pere de Cervelló, que confirmen la bona coneixença de l'autor sobre el món cavalleresc europeu del segle XV.

Júlia Butinyà (Universidad Nacional de Educación a Distancia), amb l'estudi «Construir l'humanisme reconstruint la cultura i les fonts del *Curial*», analitza la presència de l'humanisme en la novel·la, la relació de la veracitat literària que propugna l'autor anònim amb la historiografia, i les noves tècniques en l'explotació de les fonts literàries, que anuncien la renovació literària del Cinc-cents.

A continuació, Anna Maria Compagna (Università di Napoli Federico II) defensa el caràcter supranacional del *Curial*, tot partint del context italià, a «*Curial e Güelfa*: Texto catalán, contexto italiano».

Dominique de Courcelles (Centre National de la Recherche Scientifique), amb el treball «*Curial e Güelfa*: Une voie philosophique et poétique», destaca la influència dels filòsofs i poetes neoplatònics florentins de mitjan segle XV al *Curial*.

Tot seguit, Vicent J. Escartí (Universitat de València), remarca els usos i les funcions de l'escriptura en el *Curial* en un minuciós estudi que es titula precisament «La imatge de l'escriptura al *Curial e Güelfa*: Usos i funcions».

Antoni M. Espadaler (Universitat de Barcelona), amb «*Curial e Güelfa*: El jo de l'autor i la història», tracta l'estil i la manera de fer de l'autor, i observa en l'obra algunes constants de l'estil "objectiu" dels historiadors humanistes del segle XV, com Pere Miquel Carbonell.

Després, Francisco Franco Sánchez (Universitat d'Alacant), a «Lo musulmán y lo árabe en *Curial e Güelfa*: Análisis general», s'apropa a les situacions de l'obra en què es parla de temes relacionats amb la vida i lèxic dels musulmans i considera que l'autor devia conèixer l'ambient valencià.

«Sedució (Làquesis), versus elecció i gràcia prevenint (Güelfa): El dilema de Curial (Mt 6, 22-24)» és el treball d'Albert G. Hauf (Universitat de València / IEC), amb el qual tracta de mostrar la rellevància en la novel·la dels referents teològics detectats, que la farien més medieval que renaixentista.

A continuació, Vicent Martines (Universitat d'Alacant) fa a «Enlightening with words: Text and image in *Curial e Güelfa*» una anàlisi interdisciplinària del grau de mimesi literària del *Curial*, i com hi reescriu els elements de la realitat.

Ressenya a Antoni Ferrando (ed.) *Estudis lingüístics i culturals sobre Curial e Güelfa. Novel·la cavalleresca anònima del segle xv en llengua catalana*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company,, 2013

Juan Francisco Mesa (Universitat d'Alacant), amb «Las fuentes del latín del *Curial e Güelfa*», aborda com s'ha produït la mediació dels temes clàssics, tot destacant la influència dels comentaristes de Dant.

El següent treball, de Carles Miralles (Universitat de Barcelona / IEC) «Dues notes sobre el *Curial e Güelfa*», s'apropa al tema de la desgràcia, la penitència i la recuperació de Curial davant Güelfa, amb un tractament que la situa en un context humanista.

El primer volum finalitza amb «La poesía trovadoresca en *Curial e Güelfa*», d'Isabel de Riquer i Meritxell Simó (Universitat de Barcelona), que estudien la influència de materials procedents de la tradició trobadoresca, amb especial referència a la llegenda del cor menjat.

Al segon volum, s'analitzen en primer lloc els aspectes gramaticals de la novel·la, amb tretze articles, i tot seguit qüestions lèxiques, amb sis articles.

Montserrat Batllori i Avel·lina Suñer (Universitat de Girona) enceten el segon volum amb l'estudi de les estructures causals i finals de l'obra titulat «Los nexos causals y finales en el *Curial e Güelfa*: Descripción de una sincronía histórica», tot fent veure la riquesa de matisos que empra l'autor.

A continuació, Susann Fischer (University of Hamburg), amb «Original or falsification?: Syntax as a witness for the defence» compara la sintaxi de la novel·la amb la d'altres textos medievals per arribar a la conclusió que la data de l'obra s'ha de situar al segle XV i el lloc d'origen, als territoris de llengua catalana.

Tot seguit, Joaquim Martí Mestre (Universitat de València) analitza «El vocalisme i el consonantisme en el *Curial e Güelfa*» per a afirmar que s'adequa a la pràctica habitual dels textos valencians de l'època; i en «Aspectes de morfologia nominal en el *Curial e Güelfa*», realitza un estudi contrastiu d'aspectes de la morfologia nominal que apunten cap a un possible origen valencià de l'autor.

Després, Xavier Molina Martí i Manuel Pérez Saldanya (Universitat de València) analitzen a «Les construccions condicionals de *Curial e Güelfa*» les estructures condicionals, articulades sobretot entorn de la conjunció *si*, i remarquen la influència sintàctica de l'italià en algunes d'aquestes construccions.

Seguidament, Sandra Montserrat (Universitat d'Alacant) examina a «Les perífrasis aspectuals en el *Curial e Güelfa*» els usos verbals perifràstics al *Curial*, en contrast amb les dades que ofereix el CICA, i, en una segona aportació, «Els mots gramaticals en el *Curial e Güelfa*: El cas de *pur*» analitza la presència de l'adverbi *pur*, tot fent veure la influència de l'italià.

Manuel Pérez Saldanya (Universitat de València) i Gemma Rigau i Oliver (Universitat de Barcelona) analitzen diversos usos adverbials i preposicionals a «*L'é tengut baix e sota per*. Alguns aspectes dels adverbis i les preposicions al *Curial e Güelfa*» i, en concret, el de la construcció *baix e sota*, encara vivaç al valencià meridional sota la forma *baix-sota*.

Ressenya a Antoni Ferrando (ed.) *Estudis lingüístics i culturals sobre Curial e Güelfa. Novel·la cavalleresca anònima del segle xv en llengua catalana*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2013

«Usos sintàctics dels verbs copulatius en el *Curial e Güelfa*» és el títol del treball de Joan-Rafael Ramos (Universitat de València), on analitza detalladament els usos dels verbs copulatius i quasicopulatius al *Curial*, en contrast amb els d'altres obres coetànies.

Xavier Rofes Moliner (IEC) aporta dos treballs: «Les construccions concessives en el *Curial e Güelfa*» i «Condicional concessives i altres construccions de valor concessiu en el *Curial e Güelfa*». En el primer analitza l'àmplia gamma de construccions concessives de la novel·la, i en el segon es centra en l'anàlisi de les estructures condicionals concessives. En tots dos casos, remarca la singularitat d'alguns usos al *Curial*.

A «Un aspecto sintáctico del *Curial e Güelfa*: Las perífrasis modales», Beatrice Schmid (Universität Basel) examina de manera contrastiva les construccions perifràstiques amb els verbs haver, ésser, caldre, deure, poder, voler, entendre, saber y gosar més infinitiu que presenta el *Curial*.

I tanca la tercera part dels *Estudis sobre el Curial* l'article «La morfologia verbal al *Curial e Güelfa*», de Max W. Wheeler (University of Sussex), on el lingüista anglès fa una anàlisi exhaustiva dels elements de la morfologia verbal flexional que estaven subjectes a variació durant el segle XV i la manera com aquesta variació és reflectida al *Curial*.

Emili Casanova (Universitat de València / Acadèmia Valenciana de la Llengua) enceta la quarta i última part de l'obra, dedicada als estudis lèxics, amb el treball «Los cultismos en *Curial e Güelfa*», on comenta la tipologia dels cultismes emprats a l'obra, que considera en general poc innovadors, si bé amb una notable incidència dels que ja s'usaven en italià.

Tot seguit, Josep Martines (Universitat d'Alacant / IEC), en «Aproximació a les novetats lèxiques i semàntiques del *Curial e Güelfa*», posa l'atenció sobre els elements lèxics i semàntics que representen una novetat i sobre els que en resulten propis d'estadis evolutius anteriors. L'anàlisi li permet demostrar la influència de les fonts italianes en el *Curial* i advertir sobre la necessitat d'abordar amb noves eines metodològiques l'estudi del lèxic.

«Lo aragonés en *Curial e Güelfa*», de Javier Terrado (Universitat de Lleida), pretén demostrar la influència de la llengua aragonesa en el *Curial*, si bé resulta difícil imputar alguns trets a l'autor, ja que podrien ser del copista.

A continuació, Albert Turull (Universitat de Lleida) i Esperança Ramírez (Universitat Autònoma de Barcelona), a «Tipologia dels noms propis en el *Curial e Güelfa*», recullen, classifiquen i comenten tots els noms propis que apareixen en la novel·la, tot remarcant el tractament lingüístic que hi reben.

Després, Joan Veny (IEC) en «Valencianitat del *Curial*» analitza el vocalisme àton, el consonantisme, la morfologia i el lèxic de la novel·la, en contrast amb altres obres coetànies catalanes i valencianes, amb conclusions que denotarien una clara filiació valenciana de l'autor.

Curt Wittlin (University of Saskatchewan) clou aquesta segona part dels *Estudis sobre el Curial* amb

Ressenya a Antoni Ferrando (ed.) *Estudis lingüístics i culturals sobre Curial e Güelfa. Novel·la cavalleresca anònima del segle xv en llengua catalana*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company,, 2013

L'article «Expressions multinominals en *Curial e Güelfa*», on estudia les expressions binominals per a postular-ne la funció que tenen, més aviat esclaridora que diatòpica.

Finalment, es presenta la bibliografia del conjunt de l'obra, seguida d'un índex antroponímic, d'un índex toponímic i d'un índex de mots, a cura d'Antoni Ferrando i de Josep Enric Estrela, que són eines de consulta molt útils per a localitzar fàcilment els innombrables aspectes lingüístics i culturals estudiats en l'obra.

Encara no fa un any d'aquesta publicació multidisciplinar, i ja podem afirmar que estem segurs que, per la densitat i qualitat dels seus estudis, contribuirà a fer progressar molt notablement el coneixement, la valoració i la comprensió d'aquesta veritable joia de la narrativa europea del segle XV. És remarcable la diversitat de punts de vista dels col·laboradors, fins al punt que, si bé no hi ha unanimitat a l'hora de situar l'obra en la primera meitat o en la segona meitat del segle XV o de considerar-la més aïna medievalitzant o més aviat renaixentista, no es posa en dubte la seua originalitat, la seua datació al segle XV, la seua singularitat lingüística i literària, l'impacte de les fonts i de la llengua italianes, la influència de la cultura francesa, la densitat de les intertextualitats, l'hibridisme cultural i la dimensió europea. L'enquadració toledana de l'obra apunta, segons creu l'editor, Antoni Ferrando, que aquesta obra, si bé concebuda i escrita a Itàlia, anà a raure a Toledo i d'ací, a la Biblioteca Nacional, cosa que explicaria el desconeixement absolut que se'n tenia a les terres de llengua catalana. Una obra de consulta obligada, que, tot i haver estat concebuda sobretot com un recull d'estudis de caire lingüístic i cultural, marcarà un abans i un després no sols en les aproximacions de caràcter general sobre el *Curial e Güelfa*, sinó també fins i tot en els de caràcter més estrictament codicològic i literari. Un dels seus principals mèrits ha estat aconseguir la internacionalització del *Curial*, gràcies al mitjà de publicació, la prestigiosa editorial John Benjamins, a la presència de diverses llengües i a la participació d'una bona nòmina d'especialistes de diferents països i cultures. Més encara, l'obra servirà de pauta per a l'estudi lingüístic de les obres més importants de la literatura catalana medieval.